

CC
deSingel

LES ARTS FLORISSANTS
WILLIAM CHRISTIE
Charpentier

30 MAART 91

inleiding Foyer 19.15 uur
aanvang concert 20.00 uur
geen pauze
einde 21.20 uur

**Les Arts Florissants
William Christie**

Monique Zanetti sopraan
Sandrine Plau sopraan
Gérard Lesne altus
Anne-Marie Lasla viola
Philippe Pierlot viola
Jonathan Rubin theorbe
Elisabeth Matiffa basviola
William Christie orgel en muzikale leiding

**PROGRAMMA Marc-Antoine Charpentier
1643-1704**

TROISIÈME LEÇON DU JEUDI SAINT, H.108 ALEPH - Ergo vlr videns
BETH
GHIMEL
JERUSALEM

RÉPONS *O VOS OMNES*, H.134

RÉPONS *TRISTIS EST ANIMA MEA*, H.126

SECONDE LEÇON DU JEUDI SAINT, H.103 LAMED - Matribus suis dixerunt
MEM
NUN
SAMECH
JERUSALEM

RÉPONS *SENIORES POPULI*, H.117

RÉPONS *UNA HORA NON POTUISTIS*, H.116

PREMIÈRE LEÇON DU VENDREDI SAINT, H.91 De Lamentatione Jeremiae Prophetae
HETH. Misericordiae Domini
TETH. Bonus est Dominus
JOD. Sedebit solitarius
JERUSALEM

De werking van Les Arts Florissants wordt mogelijk gemaakt dankzij de steun van Ministère de la Culture, Ville de Caen, Conseil Régional de Basse-Normandie, en Pechiney.

Les Arts Florissants

Het vocaal en instrumentaal ensemble Les Arts Florissants werd opgericht door William Christie in 1978 te Parijs. Dit was exact drie eeuwen na de creatie van een werk van Marc-Antoine Charpentier met dezelfde naam.

Het repertoire bestaat grotendeels uit onuitgegeven werken van de 17de en 18de eeuw uit de verzamelingen van de Bibliothèque Nationale.

Daarnaast kende Les Arts Florissants het meeste succes met al dan niet geënceneerde opera's: 'Actéon' van Charpentier (Chambord 1981), 'Il Ballo delle Ingrate' van Monteverdi (Besançon 1982), 'Dido en Aeneas' van Purcell (Atelier Lyrique du Rhin 1983), 'Anacréon et Pygmalion' van Rameau (Parijs 1983), 'Médée' van Charpentier (Parijs 1984) en 'Atys' van Lully in de Opéra de Paris, een produktie die in 1987 werd bekroond met de Grand Prix du Meilleur Spectacle Lyrique en in 1989 werd hernomen te Parijs en New York.

Purcells 'The Fairy Queen' werd in 1989 gepresenteerd op het Festival d'Aix-en-Provence in een regie van Adrian Noble. Pers en publiek onthaalden de produktie als het evenement van het jaar.

Onder de prestigieuze concerten van Les Arts Florissants noteren we het concert met Charpentiers 'Arts Florissants' op de top van de 7 grootste landen te Versailles in juni 1982, en de voorstelling van 'Anacréon' in oktober 1985, in aanwezigheid van Gorbachov en Mitterrand.

De uitgebreide discografie van het ensemble leverde hen meermaals tal van prijzen op: Grand Prix du Disque de l'Académie Charles Cros, Prix Mondial de Montreux, Gramophone, International Record Critics Award, Opus USA, Deutscher Schallplatten Preis.

Het ensemble wordt over heel de wereld gevraagd en wordt gesubsidieerd door het Franse Ministerie voor Cultuur en de Fondation Générale pour la Musique.

William Christie

William Christie studeerde piano, orgel en clavecimbel.

In 1966 behaalde hij een diploma kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Harvard. Daarna vervolgde hij zijn studies aan de Universiteit van Yale, o.a. bij Ralph Kirkpatrick voor clavecimbel. Daarna werd hij muzikaal directeur bij het Collegium Musicale van Dartmouth College in New Hampshire.

Vanaf 1971 werkte hij in Europa, waar hij vanaf 1972 werkte voor de Société de Musique d'autrefois te Parijs. Hij zette zijn clavecimbelstudies verder bij Kenneth Gilbert en David Fuller. Daarna volgden recitals op de belangrijkste Europese festivals en werd hij lid van het ensemble Concerto Vocale, met opnames bij Harmonia Mundi, Arion en Decca.

In 1978 richtte hij zijn eigen ensemble, Les Arts Florissants, op. Het wordt momenteel tot de allerbeste barokgezelschappen gerekend. Van 1978 tot 1983 was hij professor aan de Sommer Academie für alte Musik te Innsbrück. In 1982 was hij de eerste Amerikaan die benoemd werd aan het Parijse conservatorium. Christie heeft een grote reputatie als specialist van de Franse en Italiaanse barokmuziek en leverde ook een aanzienlijke bijdrage tot het herleven van 17de en 18de eeuwse vocale technieken.

In 1983 nam William Christie het integrale werk voor clavecimbel van Rameau op. Daarnaast heeft hij een grote bijdrage geleverd tot het herontdekken van de muziek van Charpentier, ondermeer door er een groot deel van zijn plaatopnamen met Les Arts Florissants aan te wijden.

Marc-Antoine Charpentier

Leçons de Ténèbres et Répons

Tijdens de metten van het Triduum sacrum, de laatste drie dagen voor Pasen, worden in de katholieke liturgie sinds de 8ste eeuw de Lamentatio's van de profeet Jeremias voorgedragen. Deze metten bestonden, in het 17de-eeuwse Frankrijk, uit drie nocturnes, die elk drie psalmen bevatten, gevolgd door antifonen en drie 'Leçons Ténèbres' met responsoria. Tijdens de lezing van de eerste nocturne werden de klaagzangen van Jeremias gezongen. Op het einde van de viering werden de kaarsen één voor één uitgedoofd om te symboliseren dat Christus door zijn leerlingen verlaten werd. Tijdens de regering van Lodewijk XIV had men echter de gewoonte om deze vieringen, niet te laten beginnen om middernacht, zoals gebruikelijk, maar ze te verplaatsen naar de vooravond, om muzikklefhebbers ook tijdens de stille week een concertavond te gunnen. Zo worden de 'Leçons de Ténèbres de Jeudi Saint' eigenlijk die van 'Mercredi Saint' enz.

De lamentatio's van Jeremias zijn hartverscheurende jammerklachten om de verwoesting van de tempel van Jerusalem, die verwoest was in 587 voor Christus door de troepen van Nabuchodonosor. Voor de 'Leçons de Ténèbres' gebruikt men niet de integrale tekst, die uit vijf boeken bestaat, maar beperkt men zich tot enkele verzen. Deze keuze werd bepaald in de 16de eeuw en is sindsdien niet meer veranderd. De lezingen beginnen telkens met een aanhef, een soort titel. Zo begint de eerste 'Leçon de Ténèbre' van woensdag met 'Incipit Lamentatio Jeremiae Prophetæ', die van witte donderdag met 'De Lamentatione Jeremiae Prophetæ' en de derde 'Leçon' van goede vrijdag met 'Incipit oratorio Jeremiae Prophetæ'. Elk klaaggezag wordt besloten met een later toegevoegd citaat uit Oseas: Jerusalem, Jerusalem convertere ad Dominum Deum tuum (Jerusalem, bekeer U tot God uw Heer). In de bijbel wordt elk vers voorafgegaan door een letter van het Hebreeuwse alfabet. Deze hebreeuwse letters zijn overgenomen in de Latijnse vertaling van de Lamentaties maar

ze hebben geen enkele betekenis meer. De componisten hebben er wel dankbaar gebruik van gemaakt om hierop lange melismen en vokalisés te componeren, die een sterke, bijna magische zeggingskracht hebben.

Jeremias' Lamentatio's werden vanaf het midden van de vijftiende eeuw veelvuldig getoonzet, in faux-bourdon, als kunstige polyfone composities of in madrigaalstijl. De stijlvernieuwing in de muziek rond 1600 betekende een radicale ommekeer in de wijze waarop de componisten de teksten van Jeremias benaderden. Meer nog dan de poëzie van Petrarca, Tasso of Ariosto boden de treurzangen van de profeet aan de moderne toondichters de gelegenheid om te tonen hoe hartstochtelijk gemoedsbewegingen bij de luisteraar opgewekt konden worden door een tekst zingend voor te laten dragen (parlar cantando) door slechts één zanger of zangeres ondersteund door een bescheiden theorbe, clavecimbel of orgel. Door toedoen van componisten als Gallei, Cazzati en later Carissimi, Frescobaldi en Stradella werden deze Latijnse Lamentaties zelfs een apart genre, maar nauw verwant aan het Lamento uit de opera. In wezen een typisch Italiaans genre dus, maar dat zeer populair werd in Frankrijk, voornamelijk tijdens de regering van Lodewijk XIV. De 'Mercure galant' van april 1680 publiceerde: 'Nous avons eu aussi une très belle musique à Paris dans les même jours (de Ténèbres), et l'on a couru en foule à la Sainte-Chapelle et à l'Abbaye-aux-Bois. Ce qu'on entendit à la Sainte-Chapelle était de Mrs Chaperon, La Lande et Lalouette, et à l'Abbaye-aux-bois de Mr Charpentier'.

De 'Leçons de Ténèbres', gecomponeerd op dezelfde Latijnse teksten als bij hun Italiaanse tegenhangers, klonken toch wezenlijk anders. De Fransen behielden meer overblijfselen van de gregoriaanse lectietoone en verbonden deze met de verworvenheden van de Italiaanse *seconda prattica* en van hun eigen *airs de cour*.

De 'Leçons' van Marc-Antoine Charpentier en François Couperin behoren tot de beste vocale muziek uit Frankrijk van de 17de en 18de eeuw; al streven ze met hun virtuoze versieringskunst meer een gracieuze klankstijl na dan diepe ontroering. Marc-Antoine Charpentier kan beschouwd worden als de centrale figuur voor de kerkmuziek tijdens de tweede helft van de 17de eeuw. Met Jean-Baptist Lully als rivaal was het hem niet mogelijk carrière te maken in de opera. Als leerling van Carlissimi te Rome, propageerde hij vooral het oratorium in Frankrijk, al kende hij weinig navolging.

De 'Leçons de Ténèbres' van Charpentier zijn geschreven voor een vrouwenklooster. Zelfs de namen van de zusters die deze 'Leçons' hebben uitgevoerd zijn bekend:

Mère Sint-Caecilia, Mère Camille en Mère Desnots.

Charpentier liet enkele aantekeningen na aangaande de basso-continuo:

"Wanneer men aan de begeleiding van het orgel of het clavecimbel nog een viool of een basviola zou toevoegen, zou dit zeer mooi zijn." Ook in verband met het ritme en met de versieringen heeft hij zeer nauwkeurige indicaties gegeven, waarbij het opvallend is dat er veel dezelfde versieringen in voor komen als bij het 'Air de cour'.

De binding met het wereldse theater was zelfs groter, indien we Lecerf de la Viéville mogen geloven, die schrijft: "Sinds enkele jaren huurt men zelfs actrices in om de 'Leçons de Ténèbres' uit te voeren in de kloosters." Hetgeen bij een Parijse priester niet in goede aarde viel: "Men maakt een schouwspel van iets dat bedoeld is om de christelijke ziel te bewegen tot een heilige en heilzame droevigheid".

Troisième Leçon du Jeudi Saint, H.109

ALEPH. Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

ALEPH. Me minavit, et adduxit in tenebras, et non in lucem.

ALEPH. Tantum in me vertit, et convertit manum suam tota die.

BETH. Vetustam fecit pellem meam, et carnem meam, contrivit ossa mea.

BETH. Aedificavit in gyro meo, et circumdedit me felle et labore.

BETH. In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL. Circumaedificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

GHIMEL. Sed et cum clamavero et rogavero exclusit orationem meam.

GHIMEL. Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

Jerusalem, Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Répons "O vos omnes", H.134

O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte.

Si est dolor similis ficut dolor meus.

Répons "Tristis est anima mea", H.126

Tristis est anima mea usque ad mortem.

Sustinete hic et vigilate mecum.

Nunc videbitis turbam, quae circumdabit me.

Vos fugam capietis, et ego vadam immolari pro vobis.

Ecce appropinquat hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Seconde Leçon du Jeudi Saint, H.103

LAMED. Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum et vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

MEM. Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Jerusalem? cui exaequabo te, et consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NUN. Prophetae tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad poenitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas et ejectiones.

SAMECH. Plauserunt superte manibus omnes transeuntes perviam: sibilaverunt et moverunt caput suum super filiam Jerusalem: Haecine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universae terrae?

Jerusalem, Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Répons "Seniores populi", H.117

Seniores populi consilium fecerunt.

Ut lesum dolo tenerent, et occiderent.

Cum gladiis et fustibus exierunt tamquam ad latronem.

Répons "Una hora non potuistis", H.116

Una hora non potuistis vigilare mecum, qui exhortabamini mori pro me?

Uel Iudam non videtis, quomodo non dormit, sed sestinat tradere me Iudaeis.

Première Leçon du Vendredi Saint, H.91

De Lamentatione Jeremiae Prophetae.

HETH. Misericordiae Domini, quia non sumus consumpti; quia non defecerunt miserationes eius! Novi diluculo, multa est fides tua. Pars mea Dominus, dixit anima mea; propterea expectabo eum.

TETH. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animae quaerenti illum. Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei. Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua.

JOD. Sedebit solitarius et tabecit, quia levavit super se. Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

Jerusalem, Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

NOG IN MAART IN DESINGEL

NOG TOT 31 MAART

ARCHITECTUUR
EUGÈEN LIEBAUT.
Recent werk

ZA 30 / 20U

HOOGDAGEN
LES ARTS FLORISSANTS
o.l.v. William Christie
Charpentier

ZO 31 / 20U

HOOGDAGEN
CONCERTO KÖLN EN
CURRENDE
o.l.v. René Jacobs
Guy De Mey, evangelist
Ulrich Messthaler, christus
Marie-christina Klehr, sopraan
Andreas Scholl, altus
Christoph Pregardien, tenor
Michael Schopper, bas
Bach

APRIL IN DESINGEL

DO 4 EN ZA 6 / 20U ZO 7 / 15U

NIEUWE MUZIEK
ENSEMBLE INTERCULTUREL
Jakob Lenz
een kameropera van
Wolfgang Rihm
o.l.v. Robert Casteels

ZA 6 TOT DO 18 APRIL

DANS EN FILM
DANCING IMAGES
Filmfestival rond het thema
"dans"

ZA 13 / 20U

UIT DE MUNT
SYMFONIE-ORKEST VAN
DE MUNT
o.l.v. Franz Welser-Möst
Haydn . Bruckner

DO 18 EN VR 19 / 20U

THEATER
FRANK CASTORF EN HET
BAYERISCHES
STAATSSCHAUSPIEL
Miss Sara Simpson

VR 19 APRIL TOT ZO 19 MEI

ARCHITECTUUR
JEAN NOUVEL

DI 23 / 20U

PIANO
HERBERT HENCK
Koechlin

DO 25 / 20U

PIANOTRIO
TRIO DE PARIS
Olivier Gardon, piano
Olivier Charlier, viool
Yvan Chiffolleau, cello
Debussy . Saint-Saëns . Ravel

DI 30 / 20U

LIEDER
DINAH BRYANT
Daniel Blumenthal, piano
Strauss

DI 30 APRIL, WO 1 EN DO 2 MEI / 20U

DANS
LA LA LA HUMAN STEPS
nieuwe productie

PULLMAN
PARK HOTEL

Antwerpen

Genieten in deSingel-stijl...

Extra glans aan uw avondje (of ochtendje) deSingel? Het Pullman Park Hotel vergast u zowel voor als na de voorstelling op een aangepast programma:

Happy Hour

Natuurlijk is de Pullman bar ook tot lang na de voorstelling open. Maar om u in de juiste stemming te brengen, schenkt de barman van 18.00u tot 19.00u twee drankjes voor de prijs van één. Anders gezegd, u betaalt slechts de helft van

uw drankje en krijgt er bovendien nog gratis hapjes bij.

Theater-diner

Een licht en aantrekkelijk driegangen-menu in het luxueuze decor van het Tiffany's Restaurant, geserveerd tussen 18.30u en 20.00u op de dagen dat er voorstellingen zijn in deSingel.

Lobby Terras

Ook als u slechts een kleine honger te stillen hebt, bent u hartelijk welkom in het Pullman

Park Hotel. Het Lobby Terras vergast u zowel voor als na de voorstelling op kleine hapjes tot ongeveer 23.00u.

Champagne Brunch

Waarom zou u zich op zondag voor de matinee-voorstelling niet eens extra verwennen. Tussen 11.00u en 15.00u serveert het Tiffany's Restaurant u een feestelijke Champagne Brunch, muzikaal onderlijnd door onze huispianist!

Het Pullman Park Hotel
waar theaterliefhebbers thuis zijn.

member of

PULLMAN INTERNATIONAL HOTELS

deSingel 90-91

Desguinlei 25 Antwerpen
03/248 38 00

deSingel wordt betoelaagd door de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van de Provincie Antwerpen.
Ook dit jaar wordt de artistieke werking mede mogelijk gemaakt door Agfa-Gevaert, Belgische Lloyd, Gemeentekrediet van België,
Knack, De Morgen, De Nationale Loterij, Opel-General Motors en S.W.I.F.T.